

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับสิ่งท้าทายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดความต้องการกำลังคนที่มีศักยภาพสูงเพื่อการพัฒนาประเทศ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเน้นในเรื่องการจัดการคิดระดับสูงที่มีใช่เพียงการเรียนรู้ทักษะการคิดเท่านั้น แต่ต้องสามารถใช้พลังปัญญาจัดการความรู้ สร้างสรรค์ แก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549 : 12) เช่นเดียวกันการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญด้านความสามารถในการคิด คือ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสมซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ใฝ่มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 1, 4) เช่นเดียวกันกับแนวคิดของลักขณา สิริวัฒน์ ที่ว่า ยุคศตวรรษที่ 21 ต้องใช้การคิดให้มากขึ้นเป็นทวีคูณ เพราะสังคมมีความซับซ้อนทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตมากขึ้น คนเราจึงต้องมีการคิดเพื่อเตรียมความพร้อมไว้สำหรับทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่เรื่องการปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมทั้งผู้คนและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (2549 : 8) ดังนั้นการพัฒนาคิดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี การฝึกทักษะการคิดและกระบวนการคิดจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนเพื่อที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ (จิราภรณ์ ศิริทวี, 2545 : 35)

ปัจจุบันนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของการคิดมากขึ้นตามลำดับ โดยเชื่อว่าความคิดเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาฝึกฝนได้โดยใช้สิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งกระบวนการทางการศึกษาของแต่ละประเทศได้กำหนดการพัฒนาและส่งเสริมการคิดไว้ในจุดประสงค์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยส่งเสริมปัจจัยและกระบวนการต่างๆ ที่เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนากระบวนการคิดให้แก่เด็กและเยาวชน ตั้งแต่การส่งเสริมปัจจัยด้านอาหาร การพักผ่อน การจัดสภาพแวดล้อม และการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดสติปัญญา ความคิด การจัดการศึกษา การจัดกิจกรรม ที่พัฒนาการคิดได้กำหนดไว้ในหลักสูตรผ่านกระบวนการทางเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียน หรือการฝึกการคิดโดยตรงที่สร้างจิตลักษณะและคุณสมบัติให้เป็นนักคิด (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2548 : 75) ด้วยเหตุนี้มาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ส่วนกำหนดและมุ่งเน้นทักษะการคิด การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการคิดอันเป็นเป้าหมายสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549 : 12) เช่นเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวว่า การสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิด และทำกิจกรรมต่างๆ จะทำให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ในทางที่ถูกที่ควร เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบเชื่อมโยงความคิดและสิ่งต่างๆ ผสมผสานให้เกิดสิ่งใหม่เป็นความสามารถที่อยู่ในตัวบุคคล สามารถส่งเสริมและพัฒนาขึ้นได้ด้วยกิจกรรมทางศิลปะ เนื่องจากเด็กที่มีโอกาสทำกิจกรรมทางศิลปศึกษา ส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีแนวทางความคิดในการแก้ปัญหามากขึ้น และยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองด้วย (2551 : 3)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญของการคิดความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลที่แสดงความคิดหลายทิศทาง หลายแง่มุม คิดได้กว้างไกล โดยนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานทำให้เกิดความคิดใหม่ อันนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ที่แปลกใหม่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ซึ่งเป็นความคิดที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำกับความคิดของคนอื่น ความคิดคล่องแคล่วเป็นความสามารถในการคิดหาคำตอบได้รวดเร็วและได้ปริมาณมากในเวลาจำกัด ความคิดยืดหยุ่นเป็นความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท หลายทิศทาง ความคิดละเอียดลออเป็นความสามารถในการคิดในรายละเอียดเพื่อขยายความคิดครั้งแรกให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2551 : 30-34) สอดคล้องกับแนวคิดของนิช สุธารัตน์ ที่ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่แปลกและแตกต่างจากความคิดทั่วไป มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความคิดนอกเนกนัย ซึ่งประกอบด้วยความคิดย่อยๆ อีกคือ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ (2547 : 181) เช่นเดียวกันกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของทอเรนซ์ (Torrance) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์

สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน ฝึกฝนและการฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยได้เท่าใดก็ยิ่งจะเป็นผลดีมากเท่านั้น (อ้างถึงในอารี พันธุ์ณี, 2545 : 2) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่ประถมศึกษาจึงมีความสำคัญ เพราะผู้เรียนวัยนี้จะเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็นและจินตนาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 2) การฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้นักเรียนมีแนวทางคิดที่หลากหลาย มีกระบวนการคิด มีจินตนาการในการประยุกต์ที่จะนำไปสู่การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ที่คนส่วนใหญ่คาดคิดไม่ถึงหรือมองข้าม ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อ อยากรู้อยากเห็น อยากค้นคว้าและทดลองสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551 : 132-133) ปัจจุบันการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดสร้างสรรค์ในทางที่ดีและเหมาะสม รู้จักแสดงความคิดของตนเองออกมาให้เกิดประโยชน์ การสอนเพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ เป็นวิธีกระตุ้นให้เด็กเกิดอัจฉริยภาพ รู้จักคิดอย่างอิสระด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วยความคิดแบบจินตนาการและความคิดแก้ปัญหา โดยใช้ไหวพริบไม่มีรูปแบบตายตัว เด็กจะมีความกล้าและความมั่นใจ ทั้งเรียนรู้อย่างสนุกสนานและมีชีวิตชีวามากขึ้นด้วย กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้แก่ กิจกรรมทางภาษา กิจกรรมทางการประดิษฐ์ กิจกรรมทางดนตรีและการเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางด้านศิลปะ (ประสิทธิ์รักษ์ เจริญผล, 2547 : 2)

สาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 1) ศิลปะมีประโยชน์ในด้านการพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์รวมถึงการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานงานการเคลื่อนไหวของร่างกาย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการสื่อสารและเสริมสร้างทักษะทางสังคมอีกด้วย (สุภาวดี หาญเมธี, 2546 : 54) กิจกรรมด้านศิลปะที่ครูสามารถใช้เป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียน ได้แก่ การวาดภาพ โดยให้นักเรียนมีอิสระในการเขียนภาพตามความพอใจ วาดภาพจากจินตนาการ วาดภาพจากประสบการณ์ วาดภาพจากการฟังนิทาน วาดภาพจากสิ่งแวดล้อม วาดภาพจากเสียงเพลง การวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าที่กำหนด หรือวาดภาพต่อเติมจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนกิจกรรมด้านศิลปะที่นอกเหนือจากการวาดภาพ เช่น การละเลงสีด้วยมือ การฉีกกระดาษ ปะกระดาษ ตัดกระดาษ การพับกระดาษ การปั้นสิ่งของเครื่องใช้ การแกะสลักผลไม้ การประดิษฐ์เศษวัสดุให้เป็นประโยชน์ (สุคนธ์ สิ้นรพานนท์ และคณะ, 2551 : 36) จึงเห็นได้ว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ต่อเติมด้วยลายเส้นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ
สร้างสรรค์ต่อเติมด้วยลายเส้นมีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งโดยรวมและแยกรายด้านก่อนและหลังการจัด
กิจกรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ประสิทธิ์รักษ์ เจริญผล, 2547 :
บทคัดย่อ)

ชุดกิจกรรมศิลปะเป็นชุดกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความสามารถด้าน
ต่างๆ ด้วยกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย เป็นกิจกรรมที่บูรณาการระหว่าง ศิลปะกับศิลปะ ศิลปะกับ
กิจกรรมอื่นๆ เช่น ศิลปะกับดนตรี ได้แก่ กิจกรรมการวาดภาพตามเพลง ศิลปะกับสันตนาการ หรือ
ศิลปะกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก เช่น กิจกรรมศิลปะที่บูรณาการกับการเล่านิทาน (กรกฎ แพทย์หลักฟ้า,
2552 : 7) การจัดทำชุดกิจกรรมศิลปะจัดทำขึ้นโดยใช้หลักการและเป้าหมายที่ชัดเจน มีขั้นตอนการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปแบบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และมีหลักการสำคัญในการจัดการ
เรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้เด็กเล่นและเรียนไปพร้อมๆ กัน ให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทำให้
เด็กเกิดความเพลิดเพลินไม่เบื่อหน่าย เป็นการตอบสนองธรรมชาติและความต้องการของเด็ก โดยมี
การกำหนดจุดมุ่งหมาย และลำดับขั้นการจัดกิจกรรมศิลปะตามลำดับจากง่ายไปยาก มีการทดลอง
และตรวจสอบอุปกรณ์ในการสอนก่อนลงมือสอนจริง มีการวัดและประเมินผลจากการสังเกต พร้อมกับ
การจดบันทึกอย่างละเอียดทุกขั้นตอน (สิริลักษณ์ นิธิธรรมกุล, 2552 : 82)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยพบว่า ความคิด
สร้างสรรค์เป็นทักษะการคิดที่สำคัญ และเป็นทักษะการคิดที่ควรได้รับการปลูกฝังและส่งเสริม
ตั้งแต่เยาว์วัยอย่างถูกต้อง เหมาะสม และด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ที่แทรกทักษะการคิดสร้างสรรค์ไว้ในเนื้อหาวิชา การสร้างและใช้สื่อการสอนเพื่อส่งเสริมความคิด
สร้างสรรค์หรือการใช้เทคนิค วิธีการสอนต่างๆ เป็นต้นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่ได้นั้น
จะช่วยให้เด็กสามารถใช้ความสามารถของตนเองในการพัฒนาสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง
และสังคมส่วนรวมได้ ดังนั้นพ่อแม่ ครู และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กควรตระหนักถึงความสำคัญของ
ความคิดสร้างสรรค์ และให้การสนับสนุน ส่งเสริมเด็กอย่างจริงจัง เพื่อให้เด็กสามารถดึงศักยภาพ
ด้านความคิดสร้างสรรค์ออกมาได้อย่างเต็มที่ ด้วยการเล็งเห็นถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์
จึงได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์กันอย่างแพร่หลาย เช่นเดียวกับ
การศึกษาค้นคว้าของพัชรา โชติกเสถียร (2552 : บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.85/81.79 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้
และพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โรงเรียนวัดปางเดิม ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีการจัดการศึกษา 2 ระดับคือ อนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1- 6 การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบสามที่ผ่านมาด้านคุณภาพผู้เรียน ในมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ผลการประเมิน มาตรฐานนี้อยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น ส่วนมาตรฐานอื่นอยู่ในระดับดี เช่นเดียวกันกับการประเมิน ด้านครู ในมาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการประเมินมาตรฐานนี้อยู่ในระดับพอใช้เช่นกัน (รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี ปีการศึกษา 2556, 2556 : 16) ผลการประเมินทั้งสองมาตรฐานสอดคล้องกับแนวคิดของมาร์ศรี ญะชัย (2549 : 22 - 31) ที่ว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาด้านความคิดของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานของชาติ ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงสาเหตุหลักที่ทำให้เด็กคิดไม่เป็นเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง และการสอนที่ไม่ให้ความสำคัญกับความรู้ความจำมากกว่าระบบการคิด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อปรับใช้ในการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนทั้งหมด 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นรับรู้ปัญหา ชั้นค้นหาและทบทวน ชั้นก่อเกิดความคิด ชั้นสร้างสรรค์ความคิด และชั้นการตรวจสอบและนำเสนอ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของวิลเลียมส์ (Williams) และเพอร์กินส์ (Perkins) มาปรับใช้ในการพัฒนาชุดกิจกรรมในครั้งนี้ เพื่อให้ชุดกิจกรรมมีความน่าสนใจมากขึ้นรวมถึงมีการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนขณะดำเนินกิจกรรมซึ่งเป็นการสังเกตเพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมทางความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ผู้วิจัยคาดหวังว่าการนำชุดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามเกณฑ์ ประสิทธิภาพ 75/75
3. เพื่อเปรียบเทียบผลคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
4. เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ได้ชุดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนด
2. ได้แนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
3. ได้แนวทางในการนำชุดกิจกรรมศิลปะ ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ
4. นักเรียนได้รับการปลูกฝังและการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

สมมุติฐาน

นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีผลคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยนำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปศึกษาต่างๆ ได้แก่ การวาด การระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ การตัด การฉีก การปะ และการประดิษฐ์เศษวัสดุ มาจัดทำเป็นชุดกิจกรรมศิลปะ จำนวน 5 ชุด ได้แก่

ชุดกิจกรรมที่ 1 วาดเสริม เติมแต่ง

ชุดกิจกรรมที่ 2 จินตนาการสุดหรรษา

ชุดกิจกรรมที่ 3 ป่าพิศวง

ชุดกิจกรรมที่ 4 โลก 1,000 ปี ในอนาคต

ชุดกิจกรรมที่ 5 ผสมกลมกลืน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดปางเดิม ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 13 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

3.1 ตัวแปรต้น คือ ชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

3.2 ตัวแปรตาม คือ

3.2.1 ผลคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตาม องค์ประกอบของความสามารถในการคิดแบบอเนกนัย 4 ด้าน ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) ได้แก่ คิดคล่องแคล่ว คิดยืดหยุ่น คิดริเริ่ม และคิดละเอียดลออ

3.2.2 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาและการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะ หมายถึง การสร้างชุดกิจกรรมที่มีการบูรณาการระหว่างสาระทัศนศิลป์กับดนตรี ซึ่งนักเรียนสามารถสร้างและนำเสนอผลงานทางศิลปะ เพื่อถ่ายทอดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และความรู้สึกต่องานศิลปะ และดนตรีอย่างอิสระ ตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีลักษณะเป็นกิจกรรมกลุ่มและรายบุคคล โดยเนื้อหาที่ใช้ในกิจกรรมจะมุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบของความสามารถในการคิดแบบอเนกนัย 4 ด้าน ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) คือ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ ภายในชุดกิจกรรมจะนำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปศึกษาต่างๆ ได้แก่ การวาด การระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ การตัด การฉีก การปะ และการประดิษฐ์เศษวัสดุ มาจัดเป็นกิจกรรมต่างๆ ชุดกิจกรรมแต่ละชุดกิจกรรมประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม คำชี้แจง วัตถุประสงค์ สาระสำคัญ เวลา อุปกรณ์ จากนั้นดำเนินกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่วิจัย ขั้นดำเนินกิจกรรม และขั้นสรุปผลการดำเนินกิจกรรม การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมและการเผยแพร่ผลงาน

2. ประสิทธิภาพชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง คุณภาพของชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ซึ่งทำให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์ 75/75 โดยที่

75 ตัวแรก หมายถึงค่าประสิทธิภาพด้านกระบวนการ คิดเป็นร้อยละ 75 ของคะแนนเฉลี่ยจากการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 18 กิจกรรมในชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

75 ตัวหลัง หมายถึง ค่าประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละ 75 ของคะแนนการวัดความคิดสร้างสรรค์หลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

3. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดได้หลายทิศทางหลายแง่มุม คิดกว้างไกล เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานผ่านทางกิจกรรมศิลปะให้มีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร เป็นผลงานที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ซึ่งมีองค์ประกอบในการคิด 4 ด้าน ประกอบด้วย

3.1 ความคิดคล่องแคล่ว เป็นความสามารถของนักเรียนในการคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างรวดเร็ว มีปริมาณมาก และแตกต่างกันภายในเวลาที่กำหนดซึ่งในที่นี้พิจารณาผลคะแนนจากปริมาณความคิดที่แตกต่างกันของนักเรียนและเป็นความคิดที่มีความชัดเจน สื่อความหมายได้

3.2 ความคิดยืดหยุ่น เป็นความสามารถของนักเรียนในการคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลาย แปลกแตกต่าง ไม่ซ้ำซ้อนกัน และคิดได้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดให้ ซึ่งในที่นี้พิจารณาผลคะแนนจากความหลากหลายของประเภท ชนิด หรือกลุ่มของความคิดภายใต้สถานการณ์หรือเงื่อนไขที่กำหนด

3.3 ความคิดริเริ่ม เป็นความสามารถของนักเรียนในการคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้มีความแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดของผู้อื่น สามารถนำเอาความคิดเดิมมาดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่ได้ ในที่นี้พิจารณาผลคะแนนของความคิดริเริ่มขึ้นอยู่กับความถี่ทางสถิติของความคิดหรือผลงานที่แตกต่างไปจากธรรมดาและไม่ซ้ำกับผู้อื่น (อารี รังสินันท์, 2526 : 190)

3.4 ความคิดละเอียดลออ เป็นความสามารถของนักเรียนในการคิดในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งผลงานให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งในที่นี้พิจารณาผลคะแนนจากการเพิ่มรายละเอียดแต่ละส่วน และตกแต่งความคิดในครั้งแรกให้สมบูรณ์ ทำให้ผลงานมีความชัดเจนและมีความหมายมากยิ่งขึ้นซึ่งรายละเอียดที่เพิ่มเข้าไปอาจได้ส่วนละ 1 คะแนน หรือได้คะแนนตามช่วงคะแนนตามที่กำหนดไว้ (อารี รังสินันท์, 2526 : 195)

วัดโดยแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีแนวคิดมาจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก ของทอแรนซ์ (Torrance) เป็นแบบวัดมาตรฐานซึ่งแปลและพัฒนาโดย อารี รังสินันท์และคณะเมื่อปี พ.ศ. 2521

4. พฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกมาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ถามคำถามที่แปลกใหม่ น่าสนใจ ช่างสังเกต สนุกสนาน ร่าเริง มีอารมณ์ขัน กล้าคิด และกล้าพูด สังเกตโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

